

Cemil Meriç'in Sosyoloji Notları ve Konferanslarından

“İdeolojilerde kiliseler gibi yobaz yetiştirir.”s.19. (İletişim Yayınları, 2021, İstanbul)

“Avrupa karanlık katedrallerde dualar mırıldanırken, Müslüman doğu Endülüs'te muazzam bir medeniyet kurmuştu.” s.23.

“Nasyonal sosyalizm ve faşizm (1922-1942) Tanrı'dan başka tahta bir mit oluşturdular: üstün ırk mitini.”s.24.

“İnsan mecbur kalmadıkça düşünmemiştir. Kendisini düşman bir dünya karşısında hissetmese idi, ne home faber (alet yapan insan) olur idi, ne homo moralis (bir ahlak konusu olarak insan).”

“Düşünce bir günde kurulmaz. Avrupa'nın meyvelerini koparıp, kendi ağacımıza astık.” s. 28.

“Bu memleket için tek tehlikeli insan vardır, düşüncenin tehlike olduğunu söyleyen insan. Yobaz diyalektik düşünceden mahrumdur yalnız.”s.29.

“Pozitivizm, pozitif, bir parça gerçekçi demek, metafizik olmayan, teolojik olmayan.”s.36.

“Pozitif ilim, gerçek ilim, tecrübenin konusu olan ilim demektir.” S.36.

“Semantik kelimeleri tarihi içinde inceleyen ilimdir. Pozitivizm, kahramanı insan olan hadiselerin determinizme bağlı olduğunu ilk defa söylemiştir.” s.37.

“Determinizm imkanlar içinde iki hadise arasındaki değişmez bağlıdır. İlimde her kanun eğer ile başlar.” s.38.

“İnsanı insan yapan dış dünyayı değiştirmesi değil, dış dünyayı değiştirirken kendisini de değiştirmesidir” diyen Marx en güzel sözü söylemiş de olur.” s.39.

“Tarihi hadiseleri belli bir determinizme bağlı görenlerin başında diyalektik materyalizm gelir.”s.42.

“1923'ten sonra Türkiye etnik bakımdan berraklaşmış, fakat hala birbirini seven insanların vatani olamamıştır. Ancak kültür insanı gündelik tartışmaların dışına çıkarır. İdeolojiler kinlerimize takılan maskelerdir. Bütün ideolojilerin arkasında mühim olan insanın insan karşısındaki durumudur.” s. 43.

“Bazı ülkelerde din, sömürgeciliğe karşı bir silah olduğu için sosyalizmin bayrağı olmuştur.” s.44.

“Her şey halk için, hiçbir şey halkla beraber değil, der Volter.”s.50.

“İki partili ülkelerde fertler seçilir, partiler değil; mesela İngiltere’de iki parti var. Muhafazakar ve İşçi Partisi.”s.52.

“Pasta küçük, açların sayısı büyük. O halde pastayı az insan yiyecek, bir kısmı dışında bırakılacak bu talanın.”s.52.

“Anakarsis, kanunları ‘küçük sineklerin takılıp kaldığı, büyük sineklerin yırtıp geçtiği bir örümcek ağına benzetir’.” S.61.

“Yerinde sayanlar, yürüyenlerden çok patırtı eder.” Cenap Şahabettin.

“Descartes Tanrı’nın varlığını şöyle ispat eder: “Şüphe ediyorum, şüphe etmek mükemmel olmamak, mükemmel olmadığımı bilmek, ancak mükemmel olduğuna inandığım bir varlığın bana bu mükemmeliyet fikrini vermiş olmasına inanmaktır. s.74.

“Bütün sosyalizmlerin ortak yönü şu: Hususi mülkiyetin, sınıflar ve fertler arasında uçurumu açmaması için ortadan kaldırılması. Komünizm sosyalizmin duracağı bir durak.”s.76.

“Marksizme göre cemiyeti baştan aşağı değiştirmek için mevcut düzeni zorla değiştirmek fikri vardır. Ama devletin başka yoldan el değiştirmesi mümkünse, o yol tercih edilir.” s. 76.

“Sighele de “Hapishaneler dışardakiler kendini namuslu sansın diye yapılmıştır.” s.86.

“Grand Laurausse göre sosyalizm, istihsal (üretim) ve mübadele (değiş tokuş-takas) vasıtalarını kolektifleştirme sayesinde sosyal sınıfları ortadan kaldırarak, insan cemiyetlerinin organizasyonunu kökten ıslah amacını güden doktrinlerin bütünüdür.” S. 89.

“Solcular ülkücüleri kurulu düzenin, burjuvazinin adamı olmakla itham ediyorlar, sağcılar da solcuları Moskova’nın adamı olmakla itham ediyorlar.” s..95.

“Politikanın mutfağıdır Makyavellinin eseri. Biz ihbar edene değil ihbar edilene kızmalıydık. Oysa ihbar edene kızıyoruz. Çünkü hepimiz bir parça politikacıyız. Kendi kaderiyle beraber dünyayı değiştirmek isteyen insanlar hükümdar olurlar.” s.149 (yıl 1968)

“İslami bir sosyalizm laik, Allahsız hakim sınıfı yakıp yıkabilir. Şehirlere duyulan nefret kuvvetlidir, geniş halk tabakalarıyla şehir aydınları kopmuştur. Yarı mistik, yarı okumuş kuvvetli bir liderin, modern bir Said Nursi'nin çıkması kafidir.”s.165.

“Faşizm iktisaden gelişmemiş bir ülkenin sosyalizmidir, sığ olduğu için kalabalıkları rahatlıkla sürüklemek imkanına sahiptir.”s.184. (Yıl 1968)

“Valeri, politika insanları kendilerini en yakından ilgilendiren problemlerle meşgul etmeme sanatıdır, der.” s.185.

“İnsanın dıştan değiştirilemeyeceğini iddia eden veliler, bir içe bakışı, bir muvazeneyi tavsiye ederler. İnsanı başkalarından koparır, murakabe dış dünyaya sırt çevirtir. Tek başına

gemisini kurtarmaktadır. Yahut Nuh gibi gemisine yalnız karısını almak, yahut bütün insanları davet etmek gemiye.” s.215.

“Kanunlar bir yolun kenarındaki çitlerdir; hürriyet yolun kendisidir. Bir ülkede ne kadar az kanun varsa o kadar hürriyet vardır.” s.224.

“Thiers Etat (burjuvazi) bir anayasanın kabul edilmesini ister. Çünkü bütün imtiyazlar öbür iki sınıfın (aristokrat ve din adamları) elindedir. Türkiye’de böyle bir sınıflama yoktur, dolayısıyla böyle bir mücadele olmamıştır, çünkü hiçbir zaman saray hiç kimseye böyle bir hak vermemiştir. Türk insanı kamçı altında gerilmemiştir, hiçbir zillate uğramamıştır. Bu rahatlık gevşetmiştir Türkü. İnsan isyanla başlar, önce isyandır sonra imandır. Volter bir aristokrat tarafından dövülünceye kadar adı bir saray dalkavuşu idi. Gandhi’yi politikaya iten bir kondüktörün tokadı olmuştur.” s.234.

“Mazisinden, ihtişamından utanan ve Avrupalı dostları gücenmesinler diye hazinelerini gübre ile saklayan gafil bir çocuktur Türk aydını.” s.253.

“Çağımızın en yaygın, en dinamik felsefesi Marksizmdir. Fakat Türk insanı Marksizm ile temas ederken, semavi dinlerden biri ile temas eder gibidir. Bir peygamber değildir Marx. Ona yapılacak en büyük ihanet kitaplarının yobazı olmaktır. Din tecrübe dışıdır, irrasyoneldir. İnanılır veya inanılmaz. Allah’ın varlığı ile yokluğu ilim dışı bir meseledir, hiçbir ilim Tanrının varlığını veya yokluğunu ispat edemez. Bir Einstein, bir Paskal, bir Sokrat yani şüphecilikleriyle yol gösteren birçok insan Tanrıya inanırdı.” s.253.

“Türkiye’nin kurtuluşu ancak aydınların düşünmesiyle olabilir. Düşünmek ise düşünenlerin düşüncelerini düşünmektir. Oysa biz de ne tez ne antitez vardır. Liberalizm de yoktur sosyalizm de yoktur. Maziye yönelmez, mazi imha edilmiş, çok partili hayat ve susuz kaldığımız sosyalizmin sükun edişi.” s.254.

“Türk insanının büyük ıstırapı yobaz olmasıdır. Yobaz yolun başında teslim olan sorumluluklarını bir kiliseye tevdi eden insandır. Gördüğü ilk pırıltıyı güneş sanır.” s.162.

“Hakikatte bütün büyük dinler monisttir. Fakat zamanla itikatler kendine yol bularak yeni inancın içine entegre olurlar. Çünkü mücerret bir Tanrı’ya inanmak insan muhayyilesinden güçlü bir gayret ister. Avam ise ancak müşahhası, idrakler dünyasındaki şeyleri tanır. Bu itibarla beşeri personel bir tanrı ikame eder.” s.219.

“İnsan transcendantal (aşkın) bir Tanrıyı idrak edemez, kendisi zaaf ve vasıflarını proje ettiği (yansıttığı) bir başka bir yardımcı Tanrı bulur. Hz Muhammed Allah’tan çok daha yakındır Müslümanlar için-özellikle kadınlar için- farz olan ibadetleri yapmazlar (namaz oruç gibi) ama bidat olan mevlidi kadınlar tutar: Antropomofizim. Mücerret düşünmeye yükselemiyorlar, Peygamberin hayatı müşahhas, kendisine yakın duruyor.” s.220

“Bir milleti yok etmenin yolu inançlarını yok etmektir. Türk aydını batıdan gelen bu muzur, usaresiz düşünce sistemini hiçbir tenkit süzgecine tabi tutmadan benimsemek bedbahtlığını göstermiştir.” s.221.

“Herkes gibi olmak lazım münasebetlerde. Başkasından farklı olan bir davranış başkasına hakarettir. Israrla fedakarlık çok fenadır, bırak başkaları da fedakarlık yapsın sana. Müşterek hayat bir alışveriş. Herkes vermek ihtiyacındadır. Bir taraflı olursa karşı taraftakini ezer ve husumet uyandırır. Alışverişte borçlu hissetse düşman olur, bırak insanlarda sana versin. Hiç kimseyi borçlu bırakma. Borçlu görün alacaklı olduğun zamanda. Fazla vericiden kimse hoşlanmaz. Fazla vericisin fakat alıcı da ol.” s. 433.

“İstisnai bir şey aramak kendini yaralamaktır. Yok istisnai bir şey hayatta.” s.404.

“Üniversite bir eşkiya çetesi. Sarılacaklar diye el ele vermişler. Hiçbir zaman bir üniversite olmadı Türkiye’de. Mazisini inkar eden bir ülkede üniversite kurulamaz. Her şey dünya görüşüne yani içtimai şuura dayanıyor. Medeniyetler için deri değiştirmek öldürücüdür.” s.407.